

Vă facem astăzi cunostință cu o personalitate complexă: jurnalistă, romancieră, profesoară și directoare de editură, poliglotă (română, franceză, chineză, olandeză și engleză), specializată în literatură post-colonială, istoria artei și literatura engleză, autoare a 13 romane traduse în trei limbi - scriitoarea de origine română, Felicia Mihali, un nume de succes în lumea literară din Canada.

O.R.- În primul rând vă mulțumim pentru amabilitatea dvs. ați acceptat invitația de a realiza acest interviu. Pentru început, puteți să ne prezentați puțin parcursul dvs?

F M : Mai intii, eu sint cea care va multumeste pentru interes si invitatie. Trebuie sa recunosc ca as fi extrem de curioasa sa cunosc cititorii romani din Liban. Pe cit de familiara sint cu comunitatea romana de aici si cu faptul ca e normal ca romanii din diaspora sa se uneasca in jurul unor manifestari, publicatii, evenimente legate de vechea lor identitate, cu atit sint surprinsa sa descopar ca o astfel de comunitate exista si in Liban. Ca sa vedeti cit de limitati si de supusi cliseelor sintem! Ca si cind America are monopolul diasporei romanesti. Despre mine se poate spune ca viata mea se imparte in doua : inainte de venirea in Canada, si dupa. Dupa studii de filologie la Universitatea din Bucuresti, am lucrat ca ziarist la Evenimentul zilei si am publicat trei carti, printre care Tara brinzei s-a bucurat de oarecare succes. Dupa imigrarea la Montreal, m-am intors din nou la universitate, unde am facut un master in literatura comparata si altul in istorie, plus o diploma in studii engleze si istoria artei. Intre timp, am publicat 9 carti in franceza si doua in engleza. Am condus un magazin on-line, Terra nova magazine, timp de 4 ani, am trait doi ani in Arctul canadian, am fost in China un an. In prezent predau franceza si istoria, iar din 2017 am fondat o editura franceza la Montreal, numita Editions Hashtag.

O.R. – A scrie reprezintă pentru dvs. o profesie sau o pasiune ?

Cred ca ambele. Scrisul a inceput ca o pasiune si a devenit o profesie. Ca orice arta, scrisul tine de o anume disciplina, tehnicalitate, practica, truda. Este placere si neplacere in acelasi timp, corvoada si entuziasm, repetitie si noutate. Un artist pictor imi spunea odata ca atunci cind era tinar avea multe idei dar nu avea tehnica. La batrinete are tehnica, dar nu mai are idei. Asta nu il impiedica sa fie unul din cei mai mari artisti romani. Chinezii spun ca originalitatea consta in a reinventa ce este vechi. Cred ca talentul unui artist este sa armonizeze cele doua dimensiuni ale creatiei ; inspiratie si tehnica. Dupa prima carte, intr-un fel sau altul nu faci decit sa lucrezi pe un vechi mulaj. Idei noi, cuvinte vechi.

O.R.- În general care sunt sursele dvs. de inspirație?

Realitatea si istoria sint cele doua mari surse de inspiatie in cartile mele. Am scris carti cu o puternica tenta biografica, cele scrise in Romania si despre Romania, precum **Tara brinzei, Eu, Luca si chinezul, Dina, Confesiune pentru un ordinator** in care incerc sa descriu cum pot mai bine degradingolada care a urmat dupa dezmembrarea regimului comunist si esecul generatiei mele, nascuta in anii 60. Fara a recurge la acel realism crud de care fac uz unii scriitori romani contemporani, incerc sa surprind felul in care cei 50 de ani de comunism, care ne-au inculcat frica de propriile idei si autocenzura, au creat o societate care are inca mari dificultati de a se purifica, a se reinventa. Exista apoi cartile cu subiect istoric care reprezinta pentru mine o evaziune in trecut, un fel de pauza de la realitatea care ma compleseste uneori. Am scris despre campania lui Alexandru cel

Mare in Asia (**Regina si soldatul**) , despre dinastiile legendare in China (**Sweet, sweet China**), despre mitologia romana (**Rapirea Sabineii**). Munca la un roman istoric este diferita caci inspiratia este dublata de cercetare. Dar dupa fiecare astfel de carte am iesit purificata, gata sa atac inca o data realitate cu toate racilele ei.

O.R. – Faceți un plan înainte de a scrie sau mâna alunecă singură pe foaie sau tastatură ?

Exista o abordare speciala pentru fiecare carte. Pentru romanele de inspiratie cotidiana, de exemplu cele ca **Tara brinzei** sau **Dina** nu am avut unplan narativ. Intr-un fel lasam scriitura sa ma surprinda, sa ma socheze chiar. Este interesant de analizat felul in care scriitura rascoleste memoria personala, si felul in care constiinta isi da sau nu acordul la prea mari dezvaluiri. Poate de aceea nu vroiam sa ma gindesc la final dinainte. Tot ce vroiam cind scriam **Tara brinzei** de exemplu era sa psihanalizez propriul meu trecut in acelasi timp in care cuvintele reformulau pe hirtie toate tarele si esecurile trecutului. Cu romanele istorice este diferit. In fond, un roman istoric imprumuta ceva din munca unui istoric din dorinta de a rescrie trecutul, de a-l interpreta. Un scriitor nu face decit sa incerce sa remodeleze fapte si evenimente pe care lumea le cunoste déjà intr-o oarecare masura. Cind am scris despre Alexandru cel mare, am decis sa atac un erou ultracunoscute si mai ales adulat. Ori mobilul meu era cu totul opus la aceasta mitologie vehiculata in literatura, arta, istorie. Tema romanului meu era jaful pe care campaniile lui l-a produs, atacurile devastatoare asupra unor civilizatii legendare. In final , aventura lui Alexandru a avut putine efecte civilizatoare, in ciuda a ceea ce se crede si se scrie de secole. Soldatii lui Alexandru au ras de pe fata pamintului monumente si orase in florire, incepind cu Teba, in Grecia. Este greu sa te bati un mit si cu mitologia in jurul unui erou. Dar exercitiul merita efortul.

O.R. - În fiecare roman există un subiect aparent și unul profund . Care este ultimul dvs subiect profund tratat ?

In ultima vreme, sint din ce in ce mai preocupata de batrinete, evident. La cincezei de ani stii exact care sint portile la care nu mai poti bate. Avantajul cind esti tinar este acea naivitate care te face sa crezi ca totul este posibil si ca te poti reinventa, poti deveni orice vrei. Mai tirziu descoperi cit de mult viata se invirte in cerc; mai devreme sau mai tirziu, descoperi ca un individ nu se poate reforma radical si ca destinul il aduce inevitabil la punctul de pornire. In acest moment, preocuparea mea este sa inteleg cum putem imbatrini in pace, cum sa fim fericiti cu ce avem si mai ales cum putem sa ne amuzam de momentele cind soarta ne incearca cel mai tare. Acesta este de altfel subiectul romanului **A doua sansa pentru Adam**, istoria unui cuplu imigrant fericit, pina la momentul in care sotul sufera un atac cerebral care ii reduce inteligenta la cea a unui copil de opt ani. Romanul vorbeste despre felul in care sotia incearca sa continue sa fie fericita alaturi de un om pe care ea il considera inca sotul ei.

O.R. – Vă mai amintiți prima frază pe care ați scris-o și momentul când ați decis să deveniți scriitor ? Ce v-a determinat să scrieți ?

Este greu sa imi amintesc de prima faza, caci de scris scriu de multa vreme. Pina la 33 de ani cind am publicat prima carte aveam trei manuscrise de sertat, fara insa sa gasesc editorul sau mentorul care sa ma indrume. Prima incercare cu adevarat publicabila a fost **Tara brinzei**. Am inceput sa il scriu intr-o iarna cind un scriitor m-a invitat sa il acomaniez la o casa de creatie la munte. In timp ce scriitorul in chestiune avea un ritual de a scrie complicat si dureros, eu nu incetam sa mizgalesc

oriunde idei si fragmente care aveau sa se adune in ceea ce a devenit Tara brinzei. In acel moment aveam in minte ceea ce ne spunea unul din profesorii nostri de la Facultatea de Litere; tot ce e viu si autentic e bun. Viata descrisa in Tara brinzei nu era neaparat buna, dar era autentica, iar romanul a avut rasunet, ceea ce ma face sa cred ca si-a atins tinta.

O.R. – Ați împrumutat personajelor dvs. trăsăturile și sentimentele femeii Felicia Mihali?

Da, inevitabil, o parte din mine se regaseste in toate personajele din cartile mele, chiar in regina persa Sissygambris, mama lui Darius. Gusturile, placerile si neplacerile mele ies in evidenta in fiecare personaj. Multe din romanele despre Romania vorbesc despre experienta mea ca ziarista si ca femeie intr-o tara unde femeia nu se bucura inca de multa autoritate sau respect. Scrisul meu este o forma de a sensibiliza cititorii la anumite subiecte, nu facint morala implicita ci descriind conditiile mizerabile in care traieste multa lume si mai ales conditia secundara a femeii. Acesta este subiectul care ma preocupa cel mai mult si care se afla in centrul cartilor mele, faptul ca o femeie nu are niciodata aceleasi sanse ca un barbat, nici in Romania, nici in Canada.

O.R. – Sunteți o mare cititoare, care sunt cărțile care v-au format și care sunt cărțile care vă însoțesc mereu?

Cartile mele fetis sunt carti labirintice, care nu se limiteaza numai la o poveste oarecare, desi o poveste buna este oricind de ajutor. O intriga palpitanta, personaje dramatice devin unelte perfecte pentru a transmite un mesaj. Ceea ce ma pasioneaza enorm insa intr-o carte este decorul, fresca, istoria, substratul. Imi plac romanele complexe, in care povestea nu este decit un pretext pentru a rescrie istoria, cu toate racilele ei. Un bun exemplu ar fi **Razboi si pace**, pe care, sa fiu iertata, nu l-am citit inca decit fragmentar. O voi face intr-o zi. Visul meu ar fi sa nu mor inainte de a citi **Razboi si pace** din scoarta in scoarta. Dar ca sa dau exemple de autori care m-au marcat, as cita Ismail Kadare, cu toate cartile lui. Mi se pare de departe un autor absolut, un mare povestitor si in acelasi timp un fin observator al istoriei. Exista apoi Gogol, cu **Suflete moarte** de unde am invatat tehnica detaliului surprinzator, ceva care se afla sub ochii nostri ca un obiect fara valoare dar care capata o semnificatie imensa cind este numit, descris, individualizat. Flaubert cu **Bouvard et Pecuchét**, o carte despre valorile dar si hazul enciclopedismului. Cartile lui Ilf si Petrof sunt de departe imposibil de rescris, carti despre felul in care tavalugul nemilos al istoriei poate fi tratat cu cinism si umor. Acestea sunt genul de carti la care aspir.

O.R. – Care este personajul feminin care v-a marcat profund?

Oriana Fallaci, ziarista inainte de toate. Si eu am inceput ca ziarista, iar mai tirziu am incercat sa impletesc in fictiune cele doua luni, publicistica cu fictiunea. Mare parte din cartile Orianei pornesc de la propria experienta ca reporter de razboi. Sunt in extaz in fata felului in care Oriana reuseste sa imbine biografia cu politicul, fictiunea cu reportajul. Am descoperit-o pe Oriana foarte tirziu, din intimplare, in Canada, cind scrisesem déjà carti precum *Eu, Luca si Chinezul*, despre Romania de dupa 90. Cind am citit-o mi-am dat seama ca ii sunt un umil discipol si ca stilul meu se hranise, inconscient, de ceea ce ea facea de multa vreme si cu mult succes.

O.R. – Care este și care ar trebui să fie locul scriitorului în societatea actuală?

Sunt destul de impartita in privinta asta. Este evident ca scriitorul trebuie sa fie prezent pe scena publica si ca trebuie sa aiba o voce, sa fie ascultat. In acelasi timp, cind vad ce tip de scriitori isi dau

cu parerea si ce anume spun in cele mai importante emisiuni, ma intreb daca un scriitor nu ar trebui sa se limiteze la a vorbi despre ce stie el sa faca, si anume literatura. A scrie o carte buna nu te transforma nici in politolog nici in psihanalist, nici in cronicar cultural. Or, cel mai adesea scriitorii au tendinta de a se erija in astfel de guru ai opiniei publice pe tot soiul de subiecte.

O.R. – Cum vi se par cititorii și piața de carte din România ? O viziune asupra percepției literaturii române contemporane...

Am plecat din Romania in urma cu 20 de ani si pina la aparita Facebook am fost destul de izolata de ce se scrie si ce se intimpla acolo. Din fericire acum sint mai conectata la ce se intimpla in Romania iar de cind dirijez Hashtag ma interesez si mai mult caci as vrea sa public ceva din Romania, dar ceva cu adevarat bun si nu de conjuctura. Din pacate , ca editor descopar chestii pe care nu le stiam inainte, si faptul ca lumea literara este victima a unei tehnici destul de pernicioase. Adesea autorii care sint tradusi in alte limbi nu sint neaparat cei mai buni, ci cei care au acces la subventii, care exista déjà intr-un circuit de festivaluri, care au prieteni traducatori etc. Nu este ce mi-am imaginat, dar ca editor incep sa inteleg ca fara subventii este greu de functionat, caci industria cartii este extrem de scumpa iar cartile din Europa de est mai ales se vind foarte putin in America.

O.R. – Stimate doamnă Felicia Mihali, vă mulțumim încă o dată pentru acest interviu și vă așteptăm, cu nerăbdare, în calitate de scriitor român francofon la Salonul de carte francofonă din Beirut și bineînțeles să faceți cunoștință cu comunitatea românească din Liban.

Va multumesc inca o data si sper din inima ca acest proiect sa se realizeze.

Interviu realizat de Ana Cheaito

Orientul romanesc- Liban

<http://orientromanesc.ro/category/cultura/literatura/>